

3. *Договірне право України*. Загальна частина: навч. посіб. / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнєцова та ін.; за ред. О. В. Дзери. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 896 с.

4. *Интернет-інтерв'ю* с Е. А. Сухановым: «Перспективы развития гражданского законодательства в России: планы и современные реалии» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.consultant.ru/law/interview/sukhanov.html>.

5. *Кафарський В. В.* Інвестиційні договори в Україні: поняття, види, зміст, правове регулювання: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / В. В. Кафарський. – К., 2006. – 20 с.

6. *Курафєєва І. В.* Співвідношення інвестиційного договору з договором про пайову участь у будівництві житла / І. В. Курафєєва // Форум права. – 2010. – № 1. – С. 194–200.

7. *Майфат А. В.* Гражданско-правовые конструкции инвестирования: монографія / А. В. Майфат. – М., 2007. – 328 с.

8. *Мамутов В. К.* Экономика и право: сб. науч. тр./ В. К. Мамутов. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 544 с.

9. *Одинцова М. И.* Институциональная экономика / М. И. Одинцова. – М.: ГУ-ВШЭ, 2007. – 386 с.

The article deals with an investment contract as a constituent element of the special legal treatment under investment law. Economic phenomenon of investment specificity as a factor shaping the regulatory properties of an investment contract is explored.

В статті розглядається інвестиційний договір як складовий елемент механізму спеціального інвестиційно-правового регулювання. Исследуется экономическое явление специфичности инвестиций как фактор, определяющий регулятивные свойства инвестиционных договоров.

ПРЕДМЕТ ЯК ІСТОТНА УМОВА ДОГОВОРІВ ПІДРЯДУ

Гриняк А. Б.,

кандидат юридичних наук, завідувач сектору проблем цивільного права відділу проблем приватного права НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України

Статтю присвячено питанню визначення предмета договірних зобов'язань із виконання робіт. Крім того, акцентується увага на проблемі розмежування об'єкта та предмета договору загалом та договору підряду зокрема.

Ключові слова: зобов'язання, договір, об'єкт, предмет, договір підряду, підрядник, замовник.

Регулюванню відносин у сфері виконання робіт присвячено главу 61 ЦК України (ст. 837 – 891), що складається з чотирьох параграфів, перший з яких (ст. 837 – 864) містить загальні положення про підряд, а наступні – положення про окремі його види, такі як: договір побутового підряду; договір будівельного підряду; договір підряду на проектні та пошукові роботи.

В основу поділу підрядних договорів на певні види покладено два критерії – предмет договору та суб'єктний склад учасників договору.

Істотною умовою договору підряду є предмет. Тому умова про предмет підрядних договорів відіграє важливе як теоретичне, так і практичне значення. У свій час Г. Ф. Шершеневич звертав увагу на те, що предмет договору – це той юридичний наслідок, на який спрямована узгоджена воля двох або більше сторін¹.

Не секрет, що й сьогодні це питання є недостатньо дослідженим в літературі. Офіційне визначення даної юридичної категорії в законодавстві також відсутнє, що має своїм наслідком неоднозначність розуміння предмета договору як в науці, так і на практиці. Зокрема, Ф. І. Гавзе під предметом будь-якого цивільно-правового договору розумів дії,

10. *Про інвестиційну діяльність*: Закон України від 18 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47. – Ст. 646.

11. *Сімсон О. Е.* Правові особливості договорів інвестиційного характеру: автореф... дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / О. Е. Сімсон. – Х., 2001. – 20 с.

12. *Сокол П. Л.* Инвестиционный договор в жилищном строительстве / П. Л. Сокол. – М.: Ось-89, 2004. – 94 с.

13. *Фархутдинов И. З.* Международное инвестиционное право: теория и практика применения / И. З. Фархутдинов. – М.: Волтерс Клувер, 2005. – 404 с.

14. *Klein B.* Asset specificity and holdups [Electronic resource] / B. Klein. – Mode of access: <http://organizationsandmarkets.files.wordpress.com/2009/09/klein-b-asset-specificity-and-holdups.pdf>.

15. *Macneil I.* Contracts: adjustment of long-term economic relations under classical, neoclassical, and relational contract law / I. Macneil // Northwestem university law review. – 1978. – Vol. 72. – No. 6. – P. 854–905.

16. *Williamson O.* Transaction-cost economics: the governance of contractual relations / O. Williamson // Journal of law and economics. – 1979. – Vol. 22. – No. 2. – P. 233–261.

які повинен вчинити боржник, і об'єкт, на який ці дії спрямовані. Дії (бездіяльність) є предметом будь-якого цивільно-правового договору, а окремі договори мають кілька об'єктів [1, с. 26]. О. С. Іоффе виділяв у договорі юридичний об'єкт – дії і матеріальний об'єкт – речі або інше благо, на яке спрямована поведінка [2, с. 168 – 172]. Подібну позицію підтримує також Н. С. Кузнєцова [3, с. 11].

Зазначена вище невизначеність поняття «предмет договору» позначилася і на формулюванні конкретних статей ЦК України. Так, їх аналіз дає змогу зробити висновок, що для окремих видів договорів законодавець передбачив окрему статтю в ЦК України з назвою «предмет», в якій міститься визначення останнього, в інших же – ні. Наприклад, предметом договору найму може бути річ, яка визначена індивідуальними ознаками та зберігає свій первісний вигляд при неодноразовому використанні (непоживна річ) (ч. 1 ст. 760 ЦК України).

Разом з тим для переважної більшості договорів немає спеціальної статті під назвою предмет. Законодавець обрав іншу форму, а саме, визначив права та обов'язки сторін такого договору з приводу певного майна (дії). На думку А. В. Євстігнєєва, однозначно розставити всі крапки над «і» у вказаній ситуації можна лише доповнивши ст. 638 ЦК положенням, яке б чітко роз'яснювало зміст вжитого в цій статті словосполучення «предмет договору». Враховуючи чинний стан законодавства та небажаність надання одному

¹ Цит. за книгою: *Брагинский М. И., Витрянский В. В.* Договорное право: общие положения. / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. – М.: Издательство «Статут», 1998. – С. 117.

й тому самому терміну різних значень, під предметом договору в розумінні ст. 638 ЦК, на думку дослідника, бажано мати на увазі все ж конкретне майно, права і/або обов'язки щодо якого передаються за договором [4, с. 24]. У зв'язку з таким неоднозначним підходом в літературі пропонується також замінити термін «предмет» у тих статтях, що регулюють забезпечувальні засоби (ст. 551, 576 ЦК) або окремі цивільно-правові договори (ст. 656, 760, 807 ЦК), терміном «об'єкт» у відповідних відмінках.

Однак не слід відкидати й те, що нерідко визначення предмета викликає значну складність, оскільки у цивільному законодавстві і доктрині предмет договору може розглядатися по-різному. Так, на сторінках юридичної літератури, як наведено вище, трапляються випадки отождошення предмета і об'єкта договору. Аргументується це тим, що предметом договору виступають у переважній більшості випадків активні дії сторін: виконання відповідних робіт та отримання їх результату, передача товару у власність і його прийняття тощо. На думку В. В. Вітрянського, предметом договору є дії (бездіяльність), які повинна зробити (або від вчинення яких повинна утриматися) зобов'язана особа [5, с. 22].

У літературі, яка стосується підрядних договірних відносин, більшість учених дотримується позиції, відповідно до якої предметом договору підряду є результат праці, роботи, виробничої діяльності підрядника. Так, О. П. Сергєєв вважає, що предметом договору підряду є результат діяльності підрядника, що має конкретну упредметнену форму [6, с. 336]. І. Г. Кобленць вказував, що предмет договору підряду – результат роботи, а не робоча сила. Цим договір підряду відрізняється від трудового договору [7, с. 88]. У Коментарі до ЦК РФ зазначено, що під предметом підрядних договорів слід розуміти найменування робіт, їх обсяг тощо [8, с. 418]. М. І. Брагінський називає предметом підряду виготовлення або переробку речі (обробку) та виконання іншої роботи з переданням її результату замовникові [9, с. 4]. Таким чином, більш переконливою видається позиція тих вчених, які все ж розрізняють предмет і об'єкт договору, оскільки, якщо в теорії права існують зазначені поняття, то в них має бути різний зміст, інакше їх існування не мало б практичної значущості.

Відсутність єдиного підходу із досліджуваного питання знаходить своє відображення і при аналізі окремих видів договорів підрядного типу. Так, у юридичній літературі можна зустріти окремі підходи щодо питання про предмет договору будівельного підряду.

Відповідно до однієї із позицій предмет договору будівельного підряду є неподільним (єдиним), виходячи із чого прихильники цієї концепції доходять висновку, що предметом договору будівельного підряду може бути один із трьох варіантів: 1) закінчене будівництво і готовий до здачі об'єкт будівництва; 2) предмет складається із двох елементів – виконання робіт та їх результату; 3) діяльність підрядника з побудови об'єкта будівництва [10, с. 336]. На думку інших вчених, існує два предмети договору будівельного підряду: матеріальний, що є результатом робіт, і юридичний – діяльність сторін за договором будівельного підряду [11, с. 134].

Аналізуючи третю точку зору, констатуємо, що її автори припускають можливість існування альтернативних предметів договору будівельного підряду: або

закінчений об'єкт будівництва, або комплекс загально-будівельних чи спеціальних робіт [12, с. 80 – 81].

Слід зазначити, що договір підряду як юридичний факт є підставою виникнення складних зобов'язальних правовідносин. З боку підрядника виникає зобов'язання виконати роботи та здати їх результат замовникові, з боку останнього виникає грошове зобов'язання сплатити обумовлену договором суму.

Предметом виконання зобов'язання є те, на що спрямована відповідна дія. Предметом виконання зобов'язання з боку підрядника є робота, яку він повинен виконати, та результат, який він повинен передати замовникові. Предметом виконання грошового зобов'язання з боку замовника є сплата грошової суми підрядникові за виконану роботу. Також необхідно зазначити, що з обов'язками замовника кореспондуються права підрядника, тому зобов'язальні правовідносини в договорі підряду носять єдиний характер, оскільки припускають зустрічне виконання обов'язків. Виконання підрядником зобов'язання провести роботи та передати їх результат тісно пов'язаний з виконанням замовником свого зобов'язання сплатити визначену домовленістю або ж, відповідно до ч. 2 ст. 843 ЦК України, рішенням суду ціну.

Також не переконливою видається й думка про можливість існування альтернативних предметів договору підряду. Виходячи зі змісту ст. 539 ЦК України альтернативне зобов'язання – це зобов'язання, в якому боржнику надається право вибрати одну із двох або кількох дій, що підлягають виконанню, причому виконання будь-якої із передбачених дій є належним виконанням. Ці зобов'язання характеризуються кількома предметами виконання, причому передача будь-якого предмета є належним виконанням. У договорі підряду підрядника і замовника пов'язує кінцевий результат – передача виконаного результату робіт. Фактично має місце складна структура одного зобов'язання. Разом з тим укладання одночасно одного договору на виготовлення та, наприклад, ремонт уже виготовленої тієї самої речі неможливо. У цьому випадку альтернатива може існувати тільки у виборі предмета договору підряду на момент його укладання.

Отже, можемо констатувати той факт, що і сьогодні представники науки цивільного права фрагментарно підходять до аналізу проблеми співвідношення об'єкта і предмета договору підряду. Тож спробуємо відшукати підходи до вирішення питання співвідношення зазначених категорій з метою їх однакового розуміння для правильного правозастосування, оскільки, як видається, за відсутності чіткого визначення предмета підряду, що є важливою умовою договору, неминучі помилки у застосуванні приписів чинного законодавства.

Слід відмітити, що в юридичній літературі є позиції, за якими предметом договору підряду пропонується вважати результат діяльності боржника [13, с. 38]. Відповідно до ч. 2 ст. 837 ЦК України під результатом виконаної підрядником роботи в такому випадку слід розуміти виготовлену, оброблену, перероблену або ж відремонтовану річ. У чинному ЦК України, як і у ЦК 1922 р., ЦК 1963 р., немає окремої статті, присвяченої предмету досліджуваного договору. Так, у ЦК УРСР 1922 р. були зафіксовані такі ознаки предмета договору підряду, як матеріальне вираження і тотожність результату виконаної роботи. За від-

сутності результату виконаної роботи договір підряду не вважався виконаним [14, с. 34]. У ЦК 1963 р. зроблено спроби подальшого розвитку норм про підряд. Зазначений кодекс конкретизував ознаки предмета договору підряду. А у тогочасній юридичній літературі висловлювалася думка про неодмінне вираження результату роботи у матеріальній формі, при чому підкреслювалося, що предмет досліджуваного договору завжди індивідуально-визначений, а не визначається родовими ознаками [15, с. 148].

У чинному ЦК України, як і раніше, немає окремої статті про предмет договору підряду. Із законодавчого визначення договору підряду (ч.1 ст. 837 ЦК) випливає, що істотною умовою договору підряду є умова про роботу, виконану підрядником для контрагента за договором. Така позиція законодавця не випадково піддана критиці О. В. Дзержою [16, с. 180], оскільки у вищезазначеному визначенні відображається не предмет (результат виконаної роботи), а об'єкт (виконувана робота) договору підряду. Заслугує на увагу з цього приводу думка А. М. Обиденнова, який зазначає, що у договорах із виконання робіт воля сторін спрямована на отримання певного матеріального результату, який і є їх предметом. Разом з тим цей матеріальний результат не буде об'єктом договору, оскільки він є об'єктом тільки безпосередньо підрядних правовідносин, які разом з іншими правовідносинами (щодо відповідальності сторін тощо) знаходяться в рамках договору. В договорах про надання послуг певні дії чи діяльність, які є їх об'єктом, предметом таких договорів не будуть, хоч при цьому можуть бути їх істотною умовою. На підставі цього автор доходить висновку, що предмет договору, як явище навколишнього світу, що існує об'єктивно, виступає як суттєва умова цивільно-правових договорів. Об'єкт договору як об'єкт цивільних прав, з приводу яких укладено договір, виступає як суттєва умова лише у випадках, коли він збігається з предметом або його обов'язковість в договорі передбачена чинним законодавством [17].

Виходячи з цього, навряд чи можна беззаперечно погодитись із тими дослідниками, які роботу та її результат у договорі підряду відносять до єдиного предмета договору підряду, посилаючись на те, що робота, що виконується, передбачає певний результат, досягнення якого є неможливим без роботи, що йому передує [18, с. 47].

Отже, спробуємо на основі розглянутих підходів сформулювати поняття предмета та об'єкта договору підряду. Об'єктом договору підряду є вчинення підрядником позитивних дій, спрямованих на виконання ним певної роботи, за завданням замовника. Водночас предметом договору підряду слід визнавати той юридичний наслідок (результат робіт) як явище навколишнього світу, що виступає як істотна умова договору, права і/або обов'язки щодо якого передаються за договором, на який спрямована узгоджена воля сторін.

Отже, за чинним сьогодні цивільним законодавством відповідь на питання сутності та змісту предмета договору підряду слід відшукувати шляхом аналізу змісту ст. 837, ч. 1 ст. 839, ст. 861 ЦК України, де визначається порядок передачі підрядником інформації, що стосується експлуатації предмета договору підряду. Буквально тлумачачи ці норми, доходимо висновку, що замовник проводить оплату за договором підряду за досягнутий підрядником результат роботи, що складається, як правило, у виготовленні, переробці (обробці) речі.

Разом з тим предметом договору підряду є індивідуалізований результат праці підрядника, який набуває тієї чи іншої матеріалізованої форми, оскільки робота виконується з матеріалів сторін і здається у вигляді, придатному для оцінки. Буквальне тлумачення ст. 332 ЦК УРСР виключало можливість віднесення до предмета договору підряду робіт, які виконувалися без використання матеріалів (наприклад, ремонт годинника, радіоприймача, телевізора без використання запасних деталей чи інструментів). Правда, деякі автори радянського періоду, зокрема Й. Л. Брауде, визнали за можливе розглядати як матеріал річ, що її надали для ремонту. Відомі випадки виконання робіт без використання матеріалів, але із застосуванням інструментів або без них (риття траншеї, переміщення вантажу тощо). Такі роботи, на думку дослідника, можуть визнаватися підрядними, оскільки їх дія спрямована на відповідні зміни матеріальних об'єктів [11, с. 27]. Таким чином, порівнюючи дефініції договору підряду за ЦК 1963 р. та ЦК 2004 р., доходимо висновку, що визначення договору підряду в ЦК України є більш вдалим, оскільки воно не заперечує можливість визнання підрядними договірні відносини без використання для виконання робіт відповідних матеріалів.

Отже, хоча законодавець і не дотримується єдності термінології, вказуючи в одному випадку тільки на роботу як на предмет договору, а в іншому – і на роботу, і на її результат (до речі, і при регулюванні окремих видів договору підряду спостерігається така сама тенденція), предметом цього договору є матеріалізовані результати створення, перетворення, поновлення і навіть ліквідації речей виробничого, споживчого та науково-культурного призначення. Результат роботи – це та матеріалізована форма (наприклад, об'єкт будівництва, проектно-кошторисна документація), що опосередковує виконану роботу.

Обсяг самостійності підрядника у виборі способу виконання замовлення багато в чому залежить від ступеня визначеності ознак предмета договору. Деталізація цих ознак при укладенні договору позбавляє підрядника певної свободи дій у виконанні замовлення, але разом з тим сприяє зменшенню можливих непорозумінь. Якщо ті чи інші ознаки предмета визначені нормативними актами, типовими договорами, технічними чи будівельними правилами, то підрядник повинен їх додержуватися, навіть якщо вони не були обумовлені в договорі [19, с. 386]. Однією із таких важливих ознак предмета договору підряду є якість виконаної роботи, вимоги до якої встановлені у ст. 857 ЦК України. При цьому результат роботи в межах розумного строку має бути придатним для використання відповідно до договору або для звичайного використання роботи такого характеру [20, с. 211 – 212]. Договором або законом може бути передбачений строк, протягом якого виконана робота повинна відповідати вимогам, встановленим у ст. 857 ЦК України (гарантійний строк). Гарантія якості роботи, якщо інше не передбачено договором, поширюється на все, що становить результат роботи. До обчислення гарантійного строку застосовуються положення ст. 676 ЦК України, якщо інше не передбачено договором або законом.

Як уже відмічалось, під результатом виконаної підрядником роботи слід розуміти виготовлену, оброблену, перероблену або ж відремонтовану річ. Детальніше зупинимось на аналізі таких способів набуття права власності як виготовлення (створення) (ч. 1 ст. 331 ЦК

України) і переробка (специфікація) (ст. 332 ЦК України) та спробуємо визначити, хто зі сторін договору підляда буде власником результату виконаної роботи.

М. І. Брагинський цілком слушно зазначав, що для того, щоб підрядник міг передати право власності на результат виконаної роботи, він повинен бути власником [9, с. 51]. Відповідно до ч. 1 ст. 331 ЦК України право власності на нову річ, яка виготовлена (створена) особою, набувається нею, якщо інше не встановлено договором або законом, тобто право власності (господарського відання, оперативного управління) на нову річ, яка виготовлена підрядником, набувається ним, якщо інше не встановлено договором або законом. Припускається, що власником новоствореної речі, якщо інше не встановлено договором або законом, є підрядник. У ч. 1 ст. 839 ЦК України встановлено обов'язок підрядника, якщо інше не передбачено умовами договору, виконати роботу із свого матеріалу і своїми засобами. В той час як п. 2 ч. 1 ст. 331 ЦК України встановлено, що особа (в нашому випадку – підрядник), яка виготовила (створила) річ зі своїх матеріалів на підставі договору (в нашому випадку – підрядного), є власником цієї речі.

Слід відмітити, що у літературі є й кардинально протилежні точки зору на це питання. Так, С. Гаврилов, аналізуючи визначення договору підряду за ЦК РФ, доходить висновку, що підрядник виконує роботи за договором (виготовляє річ або переробляє (обробляє) її) виключно для замовника, а не для себе. Значить, підрядник не є власником нової речі, виготовленої ним [21, с. 14]. О. Л. Абрамцова, шукаючи відповідь на питання: чи може підрядник передати замовнику права на виготовлену річ відповідно до п. 2 ст. 703 ЦК РФ, доходить висновку, що підрядник не може передати замовнику жодних прав на виготовлену річ, оскільки сам їх не має [14, с. 36]. Тобто, як бачимо, питання виникнення права власності у сторін за договором підряду є доволі дискусійним та таким, що потребує окремого закріплення на законодавчому рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Гавзе Ф. И. Обязательственное право (общие положения). / Ф. И. Гавзе. – Минск, 1968. – С. 26.
2. Советское гражданское право / Под ред. О. С. Иоффе, Ю. К. Толстого, Б. Б. Черепахина. Т. 1. – Л., 1971. – С. 168–172.
3. Зобов'язальне право: теорія і практика / За ред. О. В. Дзери / Н. С. Кузнєцова. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – С. 11.
4. Євстігнєєв А. В. Источные условия договора за цивільним та господарським кодексами: порівняльний аспект // Юридичний журнал / А. В. Євстігнєєв. – 2006. – № 1. – С. 24.

Paper is devoted to defining the subject of contractual obligations with work. In addition, attention is focused on the problem of separation of object and subject of the agreement in general and contracts, in particular.

Стаття посвячена вопросу определения предмета договорных обязательств по выполнению работ. Кроме того, акцентируется внимание на проблеме разграничения объекта и предмета договора вообще и договора подряда в частности.

ПАРАДИГМА ЮРИДИЧНОЇ ПРИРОДИ ДОГОВОРУ ДАРУВАННЯ

Вавженчук С. Я.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного та трудового права юридичного факультету Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

У статті звертається увага на низку аспектів правового регулювання відносин дарування і з'ясування сутності договору дарування. Звертається особлива увага на юридичну природу відповідного договору.

Ключові слова: договір, зобов'язання, дарування.

5. Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. Книга вторая: договоры о передаче имущества / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. – М.: Статут, 2000. – С. 22.

6. Гражданское право: учебник. – 3-е изд., перераб. и доп. / Под ред. А. П. Сергеева. – М.: Проспект, 2000. – Т. 3. – С. 336.

7. Комментарий к Гражданскому кодексу РСФСР / Под ред. А. Р. Гойхбарга, И. С. Перетерского. – М.: Петроград, 1924. – Вып. 4: Обязательственное право. – С. 88.

8. Комментарий к части первой ГК РФ (постатейный) / Под ред. О. Н. Садикова. – М., 1999. – С. 418.

9. Брагинский М. И. Договор подряда и подобные ему договоры / М. И. Брагинский. – М.: «Статут». – 1999. – С. 4, 51.

10. Гражданское право: учебник. – 3-е изд., перераб. и доп. / Под ред. А. П. Сергеева. – М., 2000. – Т. 3. – С. 336.

11. Брауде И. Л. Договоры по капитальному строительству в СССР / И. Л. Брауде. – М.: Госюриздат, 1952. – С. 27, 134.

12. Чигир В. Ф. Договор подряда по капитальному строительству / В. Ф. Чигир. – Минск: Изд-во Белорусского гос. ун-та, 1958. – С. 80 – 81.

13. Баринов Н. А. Права граждан по договору бытового заказа и их защита / Н. А. Баринов. Изд-во Саратовского ун-та. – Саратов, 1973. – С. 38.

14. Абрамцова Е. Л. Договор подряда в гражданском праве России: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Е. Л. Абрамцова. – М.: РГБ, 2005. – С. 34.

15. Гражданское право / Под ред. В. А. Рясенцева. Т. 2. – М.: Госюриздат, 1976. – С. 148.

16. Дзера О. В. Глава 48. Договор подряда. Цивільне право України: підручник. У 2-х кн. / За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцова / О. В. Дзера. – К., 2004. – Кн. 2. – С. 180.

17. Обиденнов А. М. Предмет и объект как существенные условия гражданско-правового договора / А. М. Обиденнов // Электронный ресурс: <http://exjure.ru/law/index.php?showcat=jump&f=26&t=%CF%F0%E8%EE%E4%E8%EA%E0>.

18. Гриценко Г. М. Правове регулювання капітального будівництва за державні кошти: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 // Інститут економіко-правових досліджень НАН України / Г. М. Гриценко. – Донецьк, 2011. – С. 47.

19. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнєцова та ін.: за ред. О. В. Дзери. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – С. 386.

20. Цивільне право України / О. Г. Братель, С. В. Губарев, В. П. Мироненко та ін. Посібник для підготовки до іспитів. – К.: Вид. ПАЛІВОДА А. В., 2005. – С. 211–212.

21. Гаврилов Э. Когда заказчик становится собственником предмета договора подряда? // Российская юстиция / Э. Гаврилов. – 1999. – № 1. – С. 14.